

Posudek na habilitační práci ve vědním oboru Pedagogika
Ing. Stanislava Michka, PhD.

Vývoj a současnost evaluace učitelů na základních školách v České republice

Oponentka: doc. PhDr. Lucie ROHLÍKOVÁ, PhD.
Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni

Tento oponentský posudek byl vypracován na základě požadavku předsedy habilitační komise Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy.

Předložená práce v rozsahu 277 stran včetně příloh si klade za cíl analyzovat a syntetizovat poznatky týkající se vývoje a současnosti evaluace učitelů na základních školách v ČR. Konkrétně pak bylo záměrem autora popsat vývoj hodnocení učitelů v primárním a nižším sekundárním vzdělávání od poloviny 19. století až po současnost na území ČR, popsat a analyzovat současnou praxi evaluace učitelů na základních školách v ČR a na základě získaných poznatků modifikovat vybraný koncepční rámec evaluace učitelů (Santiago & Benavides, 2009). Po podrobném prostudování všech kapitol práce vystavěné na úctyhodném počtu téměř pěti set relevantních zdrojů mohu konstatovat, že cíl práce byl naplněn v celém rozsahu.

Problematikou evaluace učitelů se autor zabývá dlouhodobě a systematicky, o čemž svědčí celá řada jeho předchozích publikací. Habilitační práce je unikátní v šíři záběru, syntéze obrovského množství dosud roztržštěných poznatků a popisu vývoje evaluace učitelů na území České republiky, který dosud nikdy nebyl zpracován. Téma považuji za mimořádně důležité a věřím, že habilitační práce dr. Michka může v mnoha ohledech pomoci v pozitivním rozvoji oblasti evaluace učitelů v České republice.

Obsah habilitační práce je rozdělen do čtyř kapitol. V první části se autor věnuje terminologickému vymezení evaluace učitelů a podrobně rozebírá koncepční východiska svého výzkumu. Zabývá se rovněž teoretickými otázkami cíle a účelu evaluace učitelů, aktéry evaluace, kritérii, standardy, metodami a modely evaluace učitelů. Velmi zajímavá je podkapitola 1.4, ve které autor popisuje, jakým způsobem byla dosud evaluace učitelů zkoumána v zahraničí.

Ve druhé kapitole již autor přechází k podrobnému pohledu na vývoj hodnocení učitelů v primárním a nižším sekundárním vzdělávání v českých zemích od 19. století po současnost. Tuto kapitolu si dovoluji vyzdvihnout, protože svědčí o rozsáhlém studiu zdrojů a schopnosti autora obrovské množství informací zpracovat přehledně, s nadhledem, velmi zajímavou a čtivou formou. Autor v této kapitole chronologický přehled vývoje evaluace učitelů rozdělil do podkapitol Před rokem 1948 (Rakouské císařství a Rakousko-Uhersko, Republika Československá 1919-1938, Česko-Slovenská republika 1938-1939, Protektorát Čechy a Morava 1939-1945, Třetí Československá republika 1945-1948), Před rokem 1989 (50. léta, 60. léta, 1968-1989) a Současnost po roce 1989. Kapitola Současnost po roce 1989 vedle chronologického vývoje přináší spoustu dalších úhlů pohledu na evaluaci učitelů a rešerši relevantních empirických studií v této oblasti.

V průběhu pročitání celé druhé kapitoly jsem měla neodbytný pocit radosti a hrlosti, že kolega dokázal prostudovat takové ohromné množství zdrojů a úžasným důsledným a zároveň úsporným způsobem postihnout historický vývoj v oblasti evaluace učitelů s mnoha přesahy do současnosti. Zároveň jsem si uvědomila, že učitelé roky svazovaní rigidními evaluačními postupy po roce 1989 s úlevou, nadšením a zadostiučiněním přivítali rozvolnění a svobodu při své práci. Možná proto je nyní tak náročné najít obecnou shodu na jednotném přístupu k evaluaci a řízení kariérního postupu učitelů.

Třetí kapitola habilitační práce je věnována vlastnímu empirickému výzkumu, jehož cílem bylo analyzovat současnou praxi evaluace učitelů na základních školách a přinést zjištění, které doposud nebylo k evaluaci učitelů ZŠ zveřejněno. Autor podrobil analýze dostupná data z realizovaných výzkumů (TALIS, TALIS-PISA, ČŠI) a hledal odpovědi na 15 dílčích výzkumných otázek, které se týkaly trendů a rozdílů v evaluaci učitelů, vztahu charakteristik školy, učitelů a vedení školy k evaluaci učitelů, vztahu evaluace učitelů a výsledků řízení lidských zdrojů a vztahu evaluace učitelů a výsledků učení žáků. V metodologické části práce autor podrobně popisuje koncepční rámec výzkumu, postup zpracování dat z jednotlivých šetření i limity svého výzkumu. Opět se zde jedná o obrovský kus systematické práce se zajímavými výsledky.

Velmi pěkná je pak čtvrtá kapitola, kde autor dochází k diskusi empirických zjištění a syntéze. Dospívá k závěru, že evaluace učitelů je velmi výrazně ovlivňována celospolečenským kontextem, ve kterém probíhá, tj. výrazně ji ovlivňuje „diskurz hodnot a idejí společnosti“, jak tuto kategorii autor případně nazval a doplnil jako významnou modifikaci rámce vytvořeného autory P. Santiago a F. Benavides.

Se zájmem jsem si přečetla rovněž podkapitolu 4.5 s názvem Možný vývoj evaluace učitelů v budoucnosti, kde autor mimo jiné varuje před negativistickými přístupy k evaluaci učitelů, které byly popsány ve studiích z USA. Zde si dovoluji jedinou připomínku a doporučení možného doplnění. Osobně za největší hrozbu v oblasti evaluace učitelů považuji využití videozáznamů výuky v kombinaci s využitím umělé inteligence, rozpoznávání emocí apod. a z toho vyplývající udělování/odebírání sociálních kreditů, tak jak je to nyní zaváděno v Číně (např. Liang F, Das V, Kostyuk N, et al. (2018) Constructing a data-driven society: China's social credit system as a state surveillance infrastructure, *Policy & Internet*, 10(4): 415-453.). Obecně technologie využívané v oblasti evaluace učitelů (např. learning analytics) nejsou obsahem této práce, jsou však integrální součástí tohoto tématu v oblasti vzdělávání ve světě.

Po grafické a jazykové stránce je práce kvalitní. Obrázky a grafy jsou čitelné, přílohy dobře uspořádané. Struktura celé práce je přehledná a práce splňuje všechny formální požadavky.

Práce byla dokončena nedlouho potom, co byl odbornou veřejností široce přijat Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství jako základní dokument, který ovlivní přípravu a evaluaci budoucích učitelů v celé zemi (autor tento dokument ve své práci samozřejmě také zmiňuje). Rámec popisuje očekávané kompetence učitelů na začátku kariéry a lze předpokládat, že práce odborné veřejnosti na rozvoji evaluace učitelů bude dále systematicky pokračovat. Habilitační práce dr. Michka je skvělým uceleným podkladovým materiálem, který by měl brát při této práci v potaz.

Na závěr si dovoluji vyzdvihnout osobní přístup autora habilitační práce, ze kterého je patrné, že nejen ve své habilitační práci, ale ve svých dalších aktivitách zaměřených na rozvoj kvality učitelství prostřednictvím evaluace, jsou jeho základními hodnotami demokracie a lidskost. Osobně s tímto přístupem souzním a domnívám se, že v oblasti evaluace jsou to principy, na kterých je potřeba vše ostatní stavět.

Otázky pro autora habilitační práce:

1) Které metody a formy hodnocení z přehledu historického vývoje evaluace učitelů jsou podle Vás inspirativní a navrhuje je znovu využívat?

2) Které metody a formy hodnocení realizované v zahraničí nebo již teď realizované na některých školách navrhuje plošně implementovat v rámci celé České republiky?

Předložená habilitační práce svým obsahem a formou prezentace splňuje podmínky kladené na tento druh prací, proto práci

doporučuji

k obhajobě a po jejím úspěšném průběhu doporučuji habilitační komisi, aby Ing. Stanislav Michek, Ph.D. byl jmenován docentem v oboru Pedagogika.

V Plzni 12. 8. 2024

doc. PhDr. Lucie Rohlíková, Ph.D.